

DISSERTATIO I. DE ONTOLOGIA.

CAPUT PRIMUM.

Notiones generales Entis.

§. I.

Ens, Essentia, & Existentia.

17 **E**ns dicitur omne id, quod existit, aut existere potest; sive quod contradictionem non involvit. Si in natura rerum sit, vocatur *Ens actuale*; si inter ea, quæ tantum existere possunt numeretur, erit *Ens potentiale*, aut *possibile*. *Ens fictum*, *rationis*, aut *chimericum* illud appellant, quod inter delirantis phantasiæ commenta locum tantum habere potest, ut mulier formosa supernè desinens in atrum piscem. Et hoc quidem est *ens rationis* sine *fundamento in re*, ut ajunt Scholæ: alia autem sunt *entia rationis*; quæ cum *fundamento in re* dicuntur, ut sunt genus, species &c. quæ licet in rebus non existant, ipsæmet res præbent intellectui fundamentum illas ita concipiendi (Log. 20.).

18 Aliud etiam est *ens positivum*, quod veram habet existentiam; aliud *negativum*, quod existere non potest, idque etiam *non ens* dicitur: ac demum *ens privativum*, quod rem quandam non existentem, sive defectum rei in subjecto aliquo denotat; puta tenebras, cæcitatem, quæ absentiam lucis, ac visus tantum important: *carentias* vocant nonnulli, *privationes* alii. *Privatio* tamen capacitatem in subjecto *ad terminum*, quo privatus est, ostendit; *carentia* non item.

19 Primum, quod in ente considerandum venit, est *ejus essentia*: hæc enim est illud, per quod res est hoc, quod est, & non aliud. Essentiam duplici modo possumus concipere, sive dividere in *physicam*, & *metaphysicam*.

Es.

Essentia physica est complexum omnium proprietatum, quæ in natura cujusque entis inveniuntur. *Metaphysica* est illud attributum, aut attributa, ex quibus reliquæ proprietates descendere, ac veluti fluere videntur. Si *maxis logicam* etiam adjunge, quæ ex *genere proximo* & *ultima differentia* componitur, (Log. 18.) & *speciem* constituit.

20 Corol. 1. Essentia igitur rerum est necessaria, ita ut nullum ens possit suam essentiam amittere. Est enim essentia id, per quod res est id, quod est: ergo si essentiam amitteret, esset, quod est; nam adhuc supponitur esse ens; at simul non esset, quia amitteret id, per quod est tale ens: ergo essentia est necessaria.

21 Corol. 2. Essentia est immutabilis, ita ut ens aliam essentiam induere non possit. Eadem quippe contradictio verificaretur, quam modò indicavimus, si ens mutaret essentiam: nam necessariò supponi debet esse idem ens, quod aliam induit essentiam; & simul idem non esse, quum amittat id, per quod est id quod est, & non aliud.

22 Corol. 3. Essentia est æterna. Nimirum semper verum fuit ens *A*, ex. g. necessariò, atque immutabiliter id esse quod est, & non aliud. Neque dicas transmutationes rerum in alias continenter videri, puta lignum in ignem, cineres: hæc quippe mutatio non est essentiæ in essentiam, sed tantum importat lignum existere desivisse, aliaque ejus vice existere cœpisse. Ab æterno enim verum est necessariò, atque immutabiliter lignum, ignem, cineres essentias diversa habere.

23 Diversitas hæc ab attributis, sive notis characteristicis entis cujuslibet desumenda est, in hisque essentia constituenda. Contendebant cartesiani, ex unico attributo proprietates reliquas descendere, adeoque unum attributum tantum essentiam constituere. Fatendum est, sæpe plures notas characteristicas non inveniri, ex quibus reliquæ profluere concipiuntur: tamen plerumque non ab una tantum, sed ab pluribus essentia potest defini. Si a nota characteristica *rationis*, facultate *sentiendi* exclusa, hominem definires, cum aliis ratione utentibus confunderes, quales Angelos esse credimus.

24 Corol. 1. Notæ igitur, ex quibus reliquæ proprietates profluere concipiuntur, sunt *essentiales*, sive essentiam componunt, reliquæ extra essentiam erunt. In homine ex. g. vis sentiendi, & ratiocinandi notæ characteristicae sunt, ex quibus profluere intelliguntur facultas ridendi, loquendi &c. quæ idcirco *proprietates* dicuntur.

25 Corol. 2. Notæ, quæ essentiam constituunt, a priori (Log. 214) demonstrari non possunt: secus est dicendum

Tom. II.

II

dum

dum de proprietatibus, quæ ab essentia dimanant; hæc quippe ab attributis essentialibus demonstrari possunt: ex. g. *est animal rationale: ergo est capax ridendi*, consequentia est a priori deducta. Vis enim ridendi a facultate ratiocinandi profluit.

26 Corol. 3. Ens, cujus attributa essentialia perspecta nobis non sunt, accuratè definire non possumus: quumque pauca sint in rerum universitate, quorum notas characteristicas intimè rimari possimus; essentias rerum ignotas nobis esse fateri debemus, & paucas definitiones accuratas habere. Loquor de rebus in statu physico consideratis: aliter enim de rebus moralibus, atque abstractis dicendum est. Neque assentior Philosopho cuidam satis nobili, rationem discriminis ita explicanti: „ Ideo mens nostra *essentias entium abstractorum*, cujusmodi sunt objecta geometriæ, & moralis philosophiæ, tanta perspicuitate dignoscit, quia hæc entia nihil sunt, præter suarum idearum objecta: neque hæc aut sunt, aut quidpiam in se habent, nisi quod illis mens ipsa tribuit, quodque intuitivè percipit . . . . Ideo *entium physicorum essentias* tantum imperfectè admodum mens nostra dignoscit, uti Deum, materiam, animam hominis, aut brutorum; quia entia hæc essentiam habent ab ideis nostris minimè pendente, quamque nonnisi summa difficultate, observationes meditationesque nostræ attingere possunt. „ Mihi quidem discriminis ratio hæc esse videtur, quod res geometricæ & morales plerumque notis simplicissimis constant, quas distinctè mens nostra percipere potest: secus evenit de rebus in statu physico consideratis, quarum notæ aded involutæ & complicatæ sunt, quæ aut nullo modo, aut nonnisi admodum confusè percipiuntur. Quod si prima explicatio magis alicui arriserit, eam adoptare per me licet.

27 In duplici statu essentia considerari potest, *actuali* nimirum, & *intelligibili*. In statu intelligibili essentia rerum sunt, quæ nondum existunt, aut esse jam desiderant. Status hic nihil positivum importat, neque aliud essentia intelligibiles sunt, quam ipsum objectum cognitionis divinæ, prout in mente Dei attributa essentiam constituentia aliquod esse logicum habent. Rem exemplo declaro. Globum terraqueum incendio periturum certò scio. Conflagratio ejusmodi in præsentiarum nullum esse habet nisi in mente mea, cujus cognitionem terminat, quin ignis ille e vinculis phlogisti dissolutus ultro citroque terrestris machinæ ligamina dirumpat, atque in *vulcanum* convertat. Hæc igitur incensio nunc purè intelligibilis est, suo tamen tempore exitura, atque ab statu intelligibili ad statum existentia transitura.

28 Quod si a me quæras, quid status hic existentia, sive ipsa existentia sit? Respondeo rem ex eorum numero esse, quæ facillimè a quovis concipiuntur, difficulter tamen explicantur; sive quæ explicatione obscuriores sunt, quam simplici terminorum expositione. Complementum possibilitatis eam appellat Volvius; actualitatem essentia alii, alii *realitatem*. Fingas verba licet, nihil unquam clarius dices, quam quod verbum ipsum *existentia* præ se fert; satis enim norunt omnes, verbum hoc indicare, ens, de quo id dicitur, in rerum natura reperiri.

29 Quod si ens illud in se rationem sufficientem suæ existentia non ab alio, at in semetipso contineat, existentia ejus erit necessaria. Hoc autem Enti Supremo tantum convenire potest, quod ab infinita sua natura nullus indiga in semetipso, includit necessitatem existendi. Reliquæ verò creaturæ a fecunda Omnipotentis manu e nihilo ad esse translata, in productione creatoris rationem habent sufficientem existendi. Vide infra dicenda art. 120.

30 Corol. 1. Existentia nihil distinctum est ab essentia: est siquidem status (27) essentia, quæ ab actione Dei transfertur a non esse, ad esse. Globus ne tormento bellico explosus distinguitur a semetipso quiescente? Idem ipse est, motu impresso ab pulvere nitro translatus ab uno in alium locum. Eodem modo concipere licet inertes rerum essentias perpetuo, ut ita dicam, suo nihilo jacentes, ab energica vi omnipotentia transferri ab statu non existendi ad existendum.

31 Corol. 2. Quum status intelligibilis diversus sit ab actuali (27); optimè coheret quod essentia intelligibilis sit necessaria, æterna, immutabilis (20, & seq.); existentia vero contingens, temporaria, ac mutabilis. Rei status est alius, res eadem est. Status *actualitatis* addit solum actionem creatoris transmutantis rem ab statu purè intelligibili ad statum actualitatis, ut exemplo modò allato explicatum est.

§. II.

Attributa & Modi.

32 Attributa dicuntur notæ illæ, quæ ab essentia provenire concipiuntur, quæque etiam *proprietates essentialis* appellantur, eo quod in essentia rationem sufficientem existendi habeant. Neque hoc purum metaphysicorum commentum putes, perindè quasi essentia *res tantum conventionis* sint, uti placuit Lockio excogitare; idemque

esset facultatem ridendi in notam characteristicam assumere ad essentiam hominis constituendam, ac vim ratiocinandi, ut nunc sit, pro fonte proprietatum collocare. Sensus enim communis (Log. 273) nos docuit, ad eas notas in quolibet ente rimandas, quæ nobiliores sunt, atque inter ceteras peculiarem characterem imprimunt, quò ab aliis discernatur: ut quid res sit, exponamus, aut illius ideam nobis formemus. Signum igitur est, a natura ipsa nos institui, ut notas, quas præcipuas in ente cognoscimus, ac veluti characteristicæ sunt, illud in tali *specie entis* constituentes, essentiam ejusdem componere.

33 Corol. Attributa essentiaè necessario insunt, ab illaque abesse non possunt; idcirco ea quæ de essentia supra asseruimus (21) esse æternam, necessariam, immutabilem; ad attributa pariter transferendum est. Posita igitur essentia, & attributa poni necesse est, quum illa sit ratio sufficiens attributorum; positaque ratione sufficiente, & id, cujus est ratio sufficiens, poni debeat (14); & versa vice, attributis existentibus, essentiam poni necesse est, a qua rationem sufficientem existendi ipsa habent.

34 Plura sunt, quæ neque entis essentiam constituunt, neque ab ipsa dimanant, & tamen in eo reperiuntur, ita ut & abesse possint. Entis *modi* hi appellantur; quos & accidentia vocare solebant peripatetici. In homine præter vim sentiendi, ratiocinandi, ridendi &c. quæ essentialia constitutiva, & proprietates illius sunt, notantur colores, durities, figura, quæ passim in eodem individuo mutari animadvertimus: hos modos vocamus, aut si magis arrideat, etiam *accidentia* dicere, nullus contradicet.

35 Corol. 1. Modi rationem sufficientem in essentia tantum habere non possunt: alioqui, ipsa posita, necessario ponerentur, neque abesse umquam possent. Necessarium quidem est, essentiam aliqua accidentia comitari, adedque ipsa est ratio sufficiens, cur accidentia existant: cur autem hæc potius, quam illa ponantur, ratio extra essentiam debet inquiri.

36 Corol. 2. In attributis pariter inquiri non debet ratio sufficiens existendi modorum, propter adductam nuper rationem: essent enim necessarii, quemadmodum necessaria sunt & attributa. Ab alio igitur extra essentiam hæc ratio petenda est, quam definire circumstantiæ ipsæ docere nos debent.

37 Schol. In modi concipere etiam possumus essentiam, & proprietates, quæ nihil aliud sunt, quam ipsorum existendi modus. Omne enim quod ens est, habere debet id, per quod tale ens est, & non aliud (19); a quo etiam

etiam fluunt quædam agendi, aut existendi proprietates, quæ in modificationibus facile distingui possunt. Motus, qui est quædam modificatio substantiæ, est *translatio corporis ab uno in alium locum*: en ejus essentiam. *Velocitas* autem, *velocitas* &c. tanquam ejus proprietates concipi possunt. Alia infra dabimus §. 2. cap. 5.

CAPUT SECUNDUM.

Entis possibilitas, & impossibilitas.

§. I.

Notiones, & divisiones possibilis, & impossibilis.

38 **P**ossibile est omne id, in cujus essentia nulla datur incoherentia notarum illam constituentium; sive quod nullam involvit contradictionem, adedque ejus essentia ab statu intelligibili ad statum actualitatis transferri potest (27). Manifestum est hanc constitutorum concordiam, ex qua entis non repugnantia ad existendum exoritur, ipsi *intrinsicam* esse debere. Alia enim est *possibilitas extrinseca*, quæ sita est in causa producente, a qua res transfertur ab statu *potentialitatis* ad statum existentia. Hinc prima dicitur *possibilitas intrinseca*, & *formalis*; altera *extrinseca*, & *causalis*.

39 Ex notione possibilis altera ipsi opposita sponte descendit. Quidquid nempe contradictionem inter constitutiva essentialia involvit, neque esse ullum intelligibile habere potest, neque ad statum actualitatis transferri; adedque *non possibile* sive *impossibile* erit. Impossibilitas ab incoherentia sive repugnantia notarum, quæ illius essentiam componere deberent, repetenda est. Quadratum rotundum idem impossibile concipitur, quod nota sive character *quadrature angulositatem* includit, cui omnino repugnat altera rotunditatis: idcirco quadratum rotundum esset simul quadratum, quod supponitur; & simul non esset, quia rotundum; cujus idea idem fere exprimit ac non *angulorum*, aut saltem quatuor angulis non distinctum. Impossibilitas hæc dicitur *absoluta*, & *metaphysica*.

40 Corol. Quidquid existit in natura rerum, aut olim extitit, vel existet, possibile est: non tamen quidquid est possibile, necessario existentiam habere debet. Valet igitur deductio ab *actu* ad *potentiam*, ut ajunt Dialectici: nulla est a *potentia* ad *actum*. Ea quæ numquam potentiam existendi ad actum reducunt, purè *possibilia* non incongruè dicuntur.

41 Plura sunt etiam, quorum aptitudo ad existendum

ex hypothesi repugnat, ut modo enuntiata pure possibilitium, quæ ex suppositione, quod sint pure possibilitia, existere non possunt: alioqui existerent, ut ponitur, & simul non existerent, quod ipsamet notio pure possibilis includit. Hæc impossibilitas conditionata, aut hypothetica dicitur. Altera est impossibilitas naturalis, quæ, attentis naturæ viribus, aliquid fieri non posse denotat, eo quod leges ab Auctore naturæ dictæ hujusmodi indolem rebus impresserunt. Quum verò leges naturæ impositæ liberrimè sint; ipse, qui eas dictavit, sibi facultatem non interdixit, aliter operandi. Descensus gravium, a lege imposita rebus materialibus invicem gravitandi profluit: ipse tamen, qui hoc jussit, ferrum contra naturalem gravitatem sursum per aquas ferri atque ad manum Elisæi venire, imperare potuit. Demum, quæ nonnisi magna difficultate, adeoque raro admodum evenire solent, moraliter impossibilita dicuntur.

42 Corol. Ex hætenus dictis haud ægre deduces, quænam naturaliter possibilitia sint; ea nempe quæ naturæ vires non excedunt. At quæ, licet viribus naturæ resistent, Omnipotentis manus patrare valet, supernaturaliter possibilitia dicuntur; denique omnia, quæ, nulla difficultate obstante, accidere facile possunt, moraliter possibilitia dicuntur.

§. II.

Rerum possibilitas intrinseca rursus examinatur.

43 Cartesius, vir acerrimo ingenio præditus, ut nonnulla, quæ ejus systema convellebant, explanaret, possibilitatem rerum a libera Dei voluntate pendere excogitavit. Per ipsum quadratum rotundum idè impossibile est, quia Deus ita decrevit: quod si quadrata rotundis miscere voluisset, nullam hæc figura chimerica contradictionem includeret. In rebus metaphysicis hujusmodi paradoxa invenire, atque utcumque sustinere difficile non est; ea tamen intellectui a partium præjudiciis libero persuadere, nunquam eveniet.

44 Positio. *Rerum possibilitas intrinseca non dependet a libera Dei voluntate.* Prob. Si possibilitas penderet a Dei voluntate, posset facere, quæ contradictionem includunt, sive ut res simul esset, & non esset; hoc fieri non potest: ergo possibilitas est independens a libero Dei arbitrio. Prob. min. Per actionem, qua Deus faceret, ut res esset, illam poneret; per alteram, qua faceret, illam non esse, eandem destrueret: nimirum duobus viribus oppositis, ac se invicem destruentibus operaretur: ergo nullus

sequeretur effectus. Quod si dicas, hoc facere Dei voluntatem, ut tollatur hæc contradictio, ac vi decreti divini, id quod prius contradictionem includebat, amplius eam non involvat; pugnancia loqueris, ac tuo te cultro jugulas. Nam si circulum quadratum ex. g. Deus vellet existere, & contradictionem non involvere; vellet circulum esse, ut ponitur: at si hic circulus est, in ejus idea clara, & distincta continetur exclusio angulositatis quadratæ: ergo possum affirmare illum non esse quadratum: ceteroqui ponis illum esse a voluntate Dei quadratum: ergo adhuc remanet contradictio.

45 Confirm. Essentiæ rerum sunt necessariae, & immutabiles (20); at si possibilitas a Dei voluntate maneret, essentiæ contingentes, ac mutabiles essent; quippe vi decreti divini, id quod in suis constitutivis nullam incohærentiam involvebat, eam involveret; ac versa vice: ergo corrui effectum illud Leibnitii Cartesio conniventis: *Deus essentia sua est fons possibilitatum, voluntate sua essentiarum.*

46 Corol. 1. Omnipotentia Dei non est intrinseca rerum possibilitas, sed tantum extrinseca, a qua dependet tamquam a causa producente. Sublata igitur omnipotentia, adhuc remaneret cohærentia constitutorum, in qua rerum possibilitas sita est; quamvis in illa absurda hypothesi possibilitas extrinseca, qua entia ad statum existentiam traducerentur, auferatur. Neque aliquod constitutum intrinsecum, nempe dependentia a Deo, ab ipsis tolleretur: semper enim verum esset, quod si aliquando existerent, ab omnipotentia suam existentiam nasci deberent.

47 Corol. 2. Illud tantum est dicendum metaphysicè impossibile, cujus notæ characteristicæ pugnare invicem perspicue videntur. Hinc magna attentione opus est ad definiendum, num res aliqua sit impossibilis. Posset enim contingere, pugnam illam ab adjunctis provenire, quin rerum intrinseca constitutiva contradictionem involvant; quod rem solum hypotheticè impossibilem redderet (41). Demum quum energia naturæ intimè nobis perspecta non sit, non idcirco res naturaliter impossibilis dicenda est, quod introspicere nequeamus, qua ratione aliquid fieri possit. Ceteroquin, quæ contra leges naturæ pugnare videmus ea perspicuitate, qua cetera juxta naturæ leges fieri conspiciamus, naturaliter impossibilita esse, sensus communis nos docet.

48 Arg. 1. Si rerum possibilitas ab voluntate Dei non penderet, ejus omnipotentia minueretur: hoc non est admittendum: ergo possibilitas a Dei voluntate repeti debet. R. neg. maj. In idea omnipotentia perspicue, atque

evidentissimè solum involvitur id facere, quod fieri potest; minimè chimerica atque absurda patrare. Quæ enim esset illa potentia, quæ duas actiones, aut vires invicem pugnantes, ac semet destruentes exereret, ut rem produceret? quod in rebus chimericis fieri supra ostendimus (44). Neque carere ejusmodi absurda potentia, est aliqua perfectione minui: imò quia est infinitè perfecta, ad absurda extendi non debet; quemadmodum quia est infinitè sancta, caret potentia ad peccandum.

49 Insistes. Si possibilitas non dependet a voluntate Dei, voluntas Dei pendet a possibilitate: at hæc dependentia est imperfectio: ergo. R. *dist. maj.* pendet a possibilitate, tamquam a termino extrinseco suæ actionis, *conc. maj.* tamquam ab aliquo potentiam suam adjuvante, *neg. maj.* „ Nonne Deus, ait P. Mako, etiam ad res cognoscendas opus habet cognitionum suarum objecto? Nec tamen ulla in eum redundat imbecillitas. Nempe non indiget Deus his tamquam causis molitionem adjuvantibus, sed tamquam terminis, quibuscum operatio Dei effectivè connectatur „ *Mako Ont. n. 26.*

50 Inst. 2. Res non possunt habere suarum notarum concordiam, nisi a voluntate, aut ab omnipotentia Dei: ergo ab alterutra est repetenda possibilitas. *Prob. ant.* Hæc concordia est perfectio: at omnis perfectio descendit a Deo: ergo. R. *dist. ant.* non possunt habere &c. in statu purè intelligibili aut logico, *neg. ant.* in statu physico, *conc. dist. etiam maj. prob.* hæc concordia est perfectio intelligibilis, & logica, *conc. maj. physica, subdist.* quando est in statu purè intelligibili, *neg. maj.* in statu physico, *conc. maj.* Eisdem terminis procedi debet ad distinctionem minoris.

51 Argum. 2. Ab æterno existit rerum possibilitas: atqui ab æterno solum attributa divina existunt: ergo in his est ponenda, nimirum in omnipotentia, a qua producuntur. R. *dist. maj.* ab æterno existit *logica*, sive in statu purè intelligibili, *conc. maj.* existit *physica*, *neg. maj.* vide dicta *art. 22.* id enim, quod de essentia inibi diximus, possibilitati ad amussim quadrat.

52 Inst. Non potest admitti aliquid etiam *logica* æternum, præter Deum: ergo. *Prob. ant.* Non potest admitti aliquid neque *logica* infinitum, præter Deum: ergo neque æternum. *Prob. cons.* idèd primum, quia infinitudo est attributum divinitatis: at æternitas est etiam ipsius attributum: ergo. R. *negatis duobus ant. dist. maj.* ultimi syllogismi. Idèd *dumtaxat* quia est attributum divinitatis, *neg. maj.* & quia infinitudo *logica* necessariò arguit etiam *physicam, conc. maj.* Infinitudo *logica* est infinitas possibilis, quæ eo ipso, quod possibilis sit, & *physica* existere de-

bet.

bet. Si enim perfectio existentia illi deficeret, infinita non esset. Ex eo autem, quod res sint possibles, minimè deducitur easdem existere: imò deducitur ipsas ab æterno non extitisse, eo quod tantum logicè æternæ sint.

53 Corol. Ex hætenus dictis spontè deducitur, *adaquatam* rerum possibilitatem, quæ & *intrinsicam*, atque *extrinsicam* includit, statuendam esse in omnipotentia Dei, & concordia constitutorum essentiam componentium.

CAPUT TERTIUM.

De generalibus Entis affectionibus.

Generales Entium affectiones illas vocant Metaphysici, quæ cuilibet enti communes sunt: proprietates etiam *transcendentes* licet appellare, eò quod omnia entium genera pervadant, aut transcendant. Veteris scholæ Auctores has sex affectiones transcendentes posuerunt *Res, Ens, Verum, Bonum, Aliquid, Unum*; videlicet de omni, quod intra universitatem possibilium concipi potest, verè possunt sex hæc attributa prædicari, quod sit *res, ens, verum, bonum, aliquid, unum*. Parum de vocabulis solliciti, id tantum explicare debemus, quod aliquam notionem dilucidiorè continet. Manifestum quippe est, tria illa *Res, Ens, Aliquid* pura puta vocabula esse, quæ idemmet ferè significant, quin thesaurum metaphysicarum notionum adaugeant. Quare de veritate, bonitate, atque unitate entis tantum nobis dicendum erit.

§. I.

De veritate Entis.

54 De veritate logica jam disseruimus alibi (Log. 139.): sermo hic nobis est de *veritate metaphysica*, per quam res verè est id, quod est; idcirco eam definire sic possumus: *conformitas entis cum sua essentia*. Essentia autem omnes rerum possibilium esse quoddam logicum, sive *intelligibile* habuerunt ab æternitate in mente divina, in qua idea *archetype* rerum omnium existebant, ac veluti in tabula (si ita loqui fas est) universitas rerum, ac futurorum omnium eventuum series representabatur. Conformitas igitur uniuscujusque entis cum illa imagine archetypa ea omnia exhibente, quæ ab æterno veluti in tabula designabantur, veritas metaphysica dici etiam potest.

55 Corol. Omnia igitur entia veritatem transcendentalem habent; nempe vera sunt eo sensu, quo omnis res est id, quod est: sive conformis est essentia, quæ in di-

vi-

vina mente repræsentatur. Mendacium ipsum hoc sensu veritatem metaphysicam continet, ac verum est, ipsum esse dictum suo objecto non conforme.

56 Schol. Nonnulli veritatem entis in eo sitam esse ajunt, quod res sint cognoscibiles, ac respondeant notionibus, quas de ipsis intellectus formare potest. Alii in eo ponunt, quod ens eo ipso quod possibile sit, a contradictione liberum est, ac proinde cum principio contradictionis congruit. Deinde quoniam nihil est, nec esse potest sine ratione sufficiente, quodlibet ens congruit cum principio rationis sufficientis; atque in hujusmodi convenientia cum utroque principio veritatem transcendentalem collocant. Explicationes diversæ sunt, idem tamen objectum referunt.

§. II.

De Entis bonitate.

57 Bonitas metaphysica, de qua hic nobis sermo, nihil commune habet cum bonitate morali, nisi quod & hæc rationem bonitatis metaphysicæ participat. Ceteroqui malum ipsum morale bonitatem suam habet transcendentalem, seu metaphysicam. Hæc nimirum est ratio illa, per quam ens perfectum in sua essentia constituitur; seu nihil illi deest, ut sit tale, & non aliud: unde & perfectio ab aliis solet nuncupari. Neque hæc explicatio multum differt ab ea, quam passim adhibent recentiores, perfectionem, seu bonitatem transcendentalem in eo statuentes, quod res quælibet apta sit ad finem sibi ab Auctore naturæ præstitutum. Hoc enim sponte descendit ex eo, quod ens habeat ea constitutiva, per quæ in suo genere perfectum constituitur.

58 Bonitas, seu perfectio duplex distinguitur; altera essentialis, quam art. antec. explicavimus; ac tale nomen sortitur, quod ab ente salva ejus essentia abesse nequit: accidentalis altera, quæ idcirco abesse potest, immutata rei essentia; eam tamen quodammodo perficit. In homine membrorum integritas, vigor, concinnitas perfectiones sunt, quas frustra in omnibus requiras, etiamsi perfectione essentiali numquam destitui possint.

59 Corol. In duplici sensu accipi potest, quod res sit in suo genere perfecta. Si de perfectione essentiali sermo sit, res omnes hoc sensu perfectæ sunt: quum nihil illis desit, ut sint id, quod sunt, ac fini ab rerum Conditoræ præstituto deserviant. Quod si de perfectione accidentali loquamur, illud erit in suo genere perfectum, cui omnes perfectiones accidentales sibi respondentem obtigerint.

60 Schol. Non abs re erit alias hic inserere notiones, quæ etsi ad thema propositum non pertineant, affinia tamen sunt, atque ex præjactis notionibus descendunt. Perfectio comparativa, quæ ad accidentalem referri debet, ab entium collatione definitur. Illud altero perfectius dicitur, quod majorem numerum notarum perfectionem accidentalem constituentium includit; aut easdem notas majore perfectione donatas possidet. Vir litteris excultus perfectior erit altero, qui nescit quatuor conjungere verba. Ceterum comparatio intercedere debet inter notas ejusdem generis; plerumque enim accidit, ut res perfectior in quodam genere, in altero imperfectior sit. Rusticus Philosophum sapius viribus, ac bona valetudine superat; etiamsi ab illo mentis cultura excedatur. Gradus etiam imperfectionis modo hætenus exposito æstimari debent. Non quod ens aliquod perfectione, seu bonitate transcendentali carere possit: omnia quippe in se spectata perfectione gaudent, quæ perfecta in suo genere (59) constituuntur; sed quia cum aliis collata, minoris sint perfectionis, ac proinde imperfecta dici possint. Sic animalia quædam imperfecta dicimus, quæ omnem perfectionem sui generis continent, ut insecta; quia cum aliis perfectionibus comparata, deterioris sunt conditionis. Hoc sensu creaturæ imperfectæ, imò imperfectissimæ censendæ sunt, si cum infinita Entis supremi perfectione eas conteulerimus.

§. III.

De Entis unitate.

61 Illud dicitur unum in suo genere, quod non est divisum in plura ejusdem denominationis: ex. g. acervus frumenti erit unus, quamdiu grana simul congesta sint: quæ si in minores conglomerationes distribuuntur, jam loco unius plures acervi consurgunt.

62 Corol. 1. Res eadem diversimodè considerata potest esse una, & multiplex. Insistendo exemplo modò allato, acervus tritici est unus acervus, quamvis non sit unum granum, sed ex pluribus coalescat. Hoc passim occurrit in his, quæ tota per aggregationem vocantur. Divisio igitur entis in plura alterius denominationis, ejusdem unitatem non destruit.

63 Corol. 2. Non est confundenda unitas cum absoluta indivisibilitate. Tota enim per aggregationem divisibilia sunt in plura minora ejusdem denominationis. Ens tamen eo genere, quo unum, indivisibile etiam est. Acervus tritici indivisibilis non est; neque verò illum diviseris, quæ pri-

primam ejus unitatem destruxeris, hantque plures acervi.

64 Schol. Ex unitate hactenus exposita notio *individui* spontè fluit. Individuum illud explicant, quod est *indivisum a se, & divisum ab aliis*. Ens quodlibet eo sensu, quo est unum, etiam est individuum, sive indivisum a se, & divisum ab aliis. Nimirum principium seu ratio sufficiens individuationis, est unitas essentia, qua quisque suo modo *essendi*, & existendi ab aliis divisus est.

65 Corol. Unitas *individualis* dicitur etiam *numerica*; est enim id, per quod ens unum numero constituitur in sua specie. Unde etiam *unitatem specificam* distinguere oportet, qua plures numero distincti in specie conveniunt; uti Petrus, & Paulus, qui etiamsi numericè distincti sint, sub eadem specie humana comprehenduntur. Quæ verò etiamsi *numero, & specie differant*; genere conveniant (Log. 19), *unitatem genericam* habent: sic omnia facultate sentiendi prædita, sub genere animalium includuntur. Unitas, *identitas* etiam solet nuncupari: unde non infrequentes sunt loquutiones; esse *idem specie, genere &c. identitas specifica, generica*, quæ tantum similitudinem, sive unitatem in genere, aut specie indicant.

66 Rursus unitas, vel est *simplicitatis*, vel *compositionis*. Unum erit simplex si partibus distinctis non coalescat, ut Deus, Angelus, anima; quod si partibus distinctis constat, erit *compositum*, ut homo ex corpore, & anima. Porro si partes natura sua destinatae sint ad unum componendum; *totum* aut *unum per se* vocatur: quum verò partes fortuitò conglobantur, quin natura sua ad compositionem tendant, dicitur *unum per accidens*. Exemplum habes in anima & corpore, quæ ex se ad hominem componendum intendunt, adedque *unum per se* constituunt. Plures verò homines civitatem componentes, unum *per accidens* efficiunt.

67 Inter præcipuas *unitatis per accidens* species recensenda est *unitas ordinis*. Ordo est dispositio rerum secundum aliquam analogiam inter ipsas relucemem. Exemplum vulgare est bibliotheca, in qua libri ordinantur juxta classes scientiarum, ad quas pertinent. Ordo vel *simplex* est, vel *compositus*. Simplex ille erit, in quo unica tantum ratio analogia dispositionis relucet: quemadmodum si in bibliotheca nullam aliam regulam sequaris ad libros distribuendos, quam scientiarum diversitatem. Quando verò præter dicta, & molis, & auctorum antiquitatis rationem habueris, ordo erit *compositus*.

68 Quò plures analogiæ in ordine relucunt, concinnior erit, ac venustior; ideo in universitate rerum pulcherrimum opus Oranipotentis manus licet mirari, quod in eo tot sint conglobata analogiæ se invicem respicientes, ut

EX

ex ipsamet rerum apparente discordia, unitas quædam resultet.

69. Regula, sive analogia, in qua ordo fundatur, aded multiplex esse potest, ut ipsa rerum disponeandarum relatio. Frequentius tamen in ordine attenditur *tempus, dignitas, natura, situs, cognitio, finis*. Quæ sint ordinata secundum *tempus, dignitatem, & situm*, facile quisque percipiet. Ordo secundum *naturam* est in illis, quorum unum est alterius causa, aut saltem influxum in alterum exercet. Ordo secundum *cognitionem* idem est ac ordo juxta methodi leges: quatuor partes metaphysica una scientia dicuntur, quia juxta methodi regulas ita dispositæ sunt, ut una ad alteram ducat, omnesque integrum objectum disciplinæ exhauriant. Demum *unum unitate finis* illud vocatur, in quo plura ad eundem finem instituta sunt: hoc sensu universitatem rerum mundum vocamus, quasi unicum esset ens, quod omnia existentia complectatur.

CAPUT QUINTUM.

De affectionibus Entis contrapositis.

§. I.

Identitas, & Distinctio.

70 Notiones *identitatis, & distinctiois* aded perspicuae sunt, ut frustra illarum definitiones adducere coneris, quin obscuriores evadant. Omnes enim faciliè concipiunt, *identitatem* inter aliqua intercedere, idem significare, atque habere *unitatem in essentia: distinctioem* verò exprimere *diversitatem* aut rectius *dualitatem*. Non imprudenter hanc correctionem apposui: aliud namque est duo esse *diversa*, ac esse *distincta*: duo pondera unius libræ distincta sunt, non diversa; potest quippe unum pro altero substitui in ordine ad examinandum pondus alicujus rei. Uncia autem, & pondo diversa sunt, quum nequeant invicem substitui modo indicato. Ex his harum vocum notiones haud ægrè concipies: eas tamen promiscuas haberi passim animadvertes. Re tamen vocabula contraposita sunt *identitas, & distinctio, diversitas, & similitudo*. Distinctio separationem notarum essentiam componentium tantum indicat; diversitas etiam dissimilitudinem.

71 Identitas dividitur 1. in *realem & formalem*. Realis inter ea datur, quæ etsi notionibus diversis concipiuntur, eandem habent essentiam: ut *animal, & rationale* in homine, quæ re idem sunt, quamvis notiones diversæ sint.

Idem-